

Opera

Moglo je i trebalo puno bolje

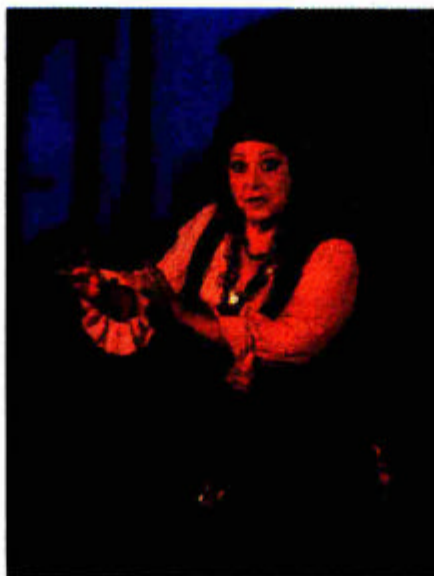
U Tvrđavi Gripe izvedena
opera Giuseppea Verdija
Il Trovatore

■ Siniša Vuković

Moralo je početi Splitsko ljeto da bismo prvi put ove godine gledali jednu operu Giuseppea Verdija! A dosad smo ih odgledali ukupno 14 različitih (uglavnom u Italiji), računajući i triptih jednočinki zimus na Muzičkom biennaleu u Zagrebu (Mauricio Kagel: *Tribun*, Silvio Foretić: *Fabularium animale* i Zoran Juranić: *Pingvini*); no, ne računajući ponavljanja kojima smo dvaput u Splitu utvrđivali gradivo (*La Bohème* i *Ero s onoga svijeta*). Svaka dva tjedna jedna opera, lijep saldo, nema što.

Onima što pomnije prate anegdote vezane uz opernu umjetnost, zacijelo nije nepoznata dosjetka velikog tenora Enrica Carusa, koji je u jednoj situaciji bio izvolio izjaviti ovo: "Sve što trebate za *Trubadura* četvero je najboljih pjevača na svijetu." Splitska produkcija ove znamenite opere Giuseppea Verdija nije bila na tom tragu! Pa čak ni onda ukoliko dobrano raznijedimo ekstrakt iz ubitačne rečenice slavnog pjevača. O tome nešto kasnije.

U ovom ambijentu, u dvorištu Tvrđave Gripe, na isti dan kad i vojno-redarstvena akcija *Oluja* u Domovinskom ratu (5. VIII. 1995.) premijerno se bila izvela opera *Mila Gojsalića* Jakova Gotovca. Zajčeva *Nikola Šubić Zrinjski* održala se izvan zidina iste fortifikacije, palindromske 1991. godine, kad je buduća država tek počela krvariti u svojim porođajnim mukama. Među tim dvjema izvedbama, u ili ispred Tvrđave Gripe, stao je cijeli onaj maligni dio hrvatske ratne državotvornosti, koji će u povijesnom kontekstu ostati zabilježen istodobno crnom i crvenom bo-

jom, bôlju i ponosom. Iz onoga malignog tkiva razvilo se zdravo biće buduće nam suverene države.

Tucet godina prosijati će se u klepsidri vremena, promijenit će se i vijek i milenij, a onda će kazališne trupe iznovice zaposjesti utvrdu na toponimu Gripe i

Redatelj Maurizio Di Mattia uspio je oživjeti svaki zakutak scene

ponuditi publici priliku da se - u većem broju u odnosu na Peristil - uključi u ovu opernu euharistiju. No, premda prostorni gabariti asfaltnog platoa tvrđave nedvojbeno sugeriraju neumoljivu prednost nad peristilskim pločnikom, razlika u broju gledatelja jedva je prešla brojku 100. Naime, na Peristilu se sardinski natiska nešto više

od 400 duša, dok je među borovima splitskog brežuljka bilo predviđeno tek nešto više od 500 mjesta. Uspoređujući ovaj prostor s brojnim talijanskim otvorenim pozornicama gdje se gleda operne izvedbe, ni na koji način ne možemo se oteti dojmu da je boljom raspodjelom unutrašnjosti utvrde moglo biti komotno smješteno više od 1300 posjetitelja. Široki plato dvorišta utvrde svakako nudi takvu mogućnost. Vjerujemo da je puno ljudi ostalo bez prilike da kupi kartu za jednu od tri predstave opere *Il Trovatore*. Ono što jamačno moramo istaknuti jest kvalitetnije rješenje same ulaznice, za čim smo višekratno dosad čeznuli u našim kritičkim izvješćima. Zaista je bilo degutantno držati u rukama onaj trakasti biljet, otisnut na tek nešto kvalitetnijem papiru od onoga novinskog. A platite ga s 150 ili 200 kuna! Danas, u eri

izvršne digitalne tiskarske tehnologije, doista se može "za male pare" izraditi pristojnu ulaznicu, koju će mnogi gledatelj rado pohraniti kao uspomenu, kao suvenir uz programski libricino.

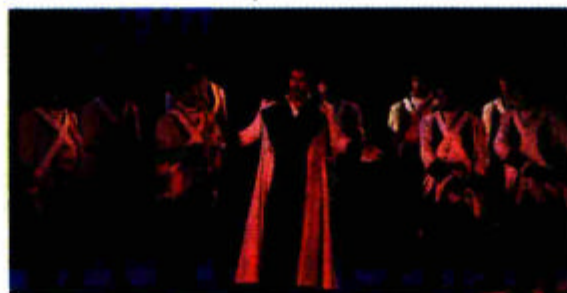
Kolikogod su se tehničari borili s prostorom ne bi li ga doveli u svrsishodnu poziciju, na uslugu opernoj predstavi, to im je uspjelo samo djelomično. Ambijentalnim atribucijama prostor je udovoljio vizualnoj atrakciji, ali ukupnoj akustičkoj slici ostao je duboko dužan. Jest, ambijent sam po sebi nudi izniman ugođaj: dijelovi krošnji borova ponad pozornice bili su decentno osvijetljeni reflektorima Srđana Barbarića, koji je, inače - podcrtavajući tragizam same fabule - cijelu predstavu oblio krvlju (dominacija crvene boje). Ali, scenografske kulise Marina Gozzea nisu se pokazale pogodnim: ni svojom veličinom, ni svojim izgledom. Premale su da bi mogle sačiniti prijeko potrebnu rezonantnu kutiju - kako bi se zvuk barem donekle oblikovao i artikulirao

prema publici - a vizualno odveć su nepogodne da bi se uklopile u sve režnje radnje predstave. Naime, na njima su prikazani detalji iz Dioklecijanove palače, ne bi li se ti citati uklopili u zidine tvrđave. Kao prvo, ti se citati nemaju u što uklopiti, jer se ni s jednog mjesta u publici ne vide gole zidine same tvrđave, a još je manje logično da se antički detalji nalaze kao pozadina u ciganskom logoru! Pa makar kazališni akt, kao slobodni umjetnički čin, računao i na usluge fikcije.

Redateljski potez, koji je na štafelaju ove predstave povukao Maurizio Di Mattia, u načelu nam se svidio. Lijepo je kad režija ima dinamiku koja se ne umara, posebice u ovoj operi kad dolazi do mjestimičnih dramaturških zastoja uvjetovanih libretom. Pantomimičari su - ponavljamo: načelno - sasvim u redu, ali do onog trenutka kad

fizički stanu ometati glumačku kreaciju pjevača. U izlascima zborista na pozornicu nemoguće je izbjeći klišeje; no, Di Mattia je uspio oživjeti svaki zakutak scene: iskoristivši vrtove koji se nalaze postrance i anuliravši pritom neke od elemenata mogućeg stereotipa. U skupnim prizorima više je do izražaja dolazila redateljeva lucidnost, jer je likove ostavio bez dovoljno scenskog zamaha. Manrico, primjerice, obje arije iz III. čina pjeva gotovo u stavu pozor, a duet s Azucenom (u kojem mu ona otkriva sablasne i bizarne činjenice iz

njegovog života) lišen je svake napetosti i dramatike.

Kostimi Danice Dedijer doista stvaraju atrakciju. No, netko je primijetio kako su vojnici s pozornice, zapravo, pirati s Kariba. Ta tvrdnja nije bez vruga, jer uistinu dolazi do diskrepancije na relaciji između oprave i onoga koji ju nosi. Figuriraju lijepo i scenski efektno, ali su se, po nama, s radnjom i vremenom ponajvećma sljubili oni kod Cigana.

Glazbena supstancija u rukama Ive Lipanovića redovito završi ljekovitim djelovanjem. Evidentan je velik rad s orkestrom. Taj je rad polučio i uspjeha, jer je orkestar - po prvi put otkako pratimo operna zbivanja u Splitu! - bio iznad razine pjevanja solista. Dionice su bile poprilično uigrane, a estetska suma njihovog sviranja nije vrvjela nedorečenostima. A i pjevački je zbor s korifejskom karizmom dojmljivo pripremila Ana Šabašev. Bio je jak i stamen, i svakako je ispravio negativnu ocjenu koju smo mu udjeljivali u nekim recentnim izlascima pred publiku. Iz svega izloženog jasno je da bi muzički učinak

Da nije bilo doajenke Zlatomire Nikolove u ulozi Azucene cijeli ugođaj bio bi još lošiji

ove produkcije bio kudikamo djelotvorniji da je predstavu bilo postaviti u kazališnoj zgradi. Tko zna, možda se odgovorni u Operi i odluče na takav korak, jer scena nije nepremjestiva u zatvoreni prostor kazališne školjke, a publike svakako ne će nedostajati. Nova produkcija opere kakva jest // *Trovatore* i tri jedincate izvedbe, nikako

ne idu zajedno. Dakle?

I sad, što bi rekao Enrico Caruso da je kojim čudom mogao čuti večerašnju ružu solista, navlaš kvadrumvirat onih vodećih?

Porazna je, zapravo, činjenica da je najviše pokazala doajenka Zlatomira Nikolova (Azucena), budući da je uvjerljivo najstarija u pjevačkoj podjeli. Gotovo da se i ne primjećuje kako ona na plećima nosi breme desetljeća opernoga staža. U svim elementima bila je bespogovorno sigurna. Mlada slovenska sopranistica Mihaela Komočar (Leonora) ima sve atribucije potrebne za oživotvorenje ovog lika, ali je na premijeri ostala nedorečena. Ima jako lijep, kristalno obojan koloraturni sopran, ali odveć nečujan i pomalo trom. Uvjerenja smo da je to zbog napetosti, te da će daljnjim nastupima njezina kreacija fermentirati i izvitati se u lijepo tumačenje. Bugarski tenor Kamen Čanev

(Manrico) neustrašiv je borac koji ne mora biti nao-ružan da bi jurnuo na dušmanski bunker! Tako je učinio i večeras. Ne opterećujući se kompleksnostima role on je, hazarderski, ušao u borbu s akustikom i kajdama, ostavivši iza sebe srčanu i pamtljivu izvedbu. Žao nam je što je kliktaj na kraju arije *Di quella pirra* bio bliži tonu h, nego li c (u gornjem registru). Bugarski Splićanin Kiril Manolov (grof Luna) bio je neugodno iznenađen! Uostalom, i on ima pravo na kiks. Niti jedna u vijencu uloga kojima je podario Splićane u razmjerno kratkom vremenu, nije bila prezentirana na ovako intonativno lelujav način. Vjerujemo da je on i sad bio spreman, ali da mu se nije potrefio dan, prostor... što li? Ivica Čikeš (Ferrando) zdravim je tonom oplemenio ovu ne odveć zahtjevnju basovsku rolu. Vjerujući u prolaznost pjevačkih nesigurnosti ove predstave, nadamo se da će daljnje reprize klijati bez poteškoća.

Sve četvero nosača haiku-uloga svoj su dio posla odradili smjerno; ponajprije Terezija Kusanović (Ines) i Spiro Boban (Ruiz). Nije jasno, međutim, zbog čega se imena Jadrana Bariškovića (stari Ciganin) i Miroslava Ljubičića (glasnik) nisu našla u cast-listi programske knjižice!?

Zbrajajući dojmove s ove predstave valja biti iskren pa prepoznati i istaknuti golem trud koji su umjetnici na čelu s maestrom Lipanovićem ugradili u ovaj projekt, ali ne može se ostati ni slijep pa ne prepoznati kako je ovo, barem na premijeri, ipak najkraći glazbeni let Splitske opere u zadnjih deset godina. U svakom slučaju, predlažemo da se ova produkcija skući u kazališnoj zgradi. ■